

ارزیابی عوامل تأثیرگذار در بهره‌برداری از مراتع با تأکید بر تحلیل سلسله

مراتبی - عوامل راهبردی (AHP-SWOT)

(مطالعه موردی: مراتع شهرستان اشتهارد، استان البرز)

- ❖ منصوره کارگر؛ دکتری علوم مرتع، اداره کل منابع طبیعی و آبخیزداری استان البرز.
- ❖ زینب جعفریان*؛ استاد دانشکده منابع طبیعی، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی ساری.
- ❖ علی طاهری؛ کارشناس ارشد مرتعداری، اداره کل منابع طبیعی و آبخیزداری استان البرز.

چکیده

با توجه به اهمیت نقش بهره‌برداری از مراتع و تغییرات ایجاد شده در سیستم‌های اجتماعی - اقتصادی و اکولوژیکی مراتع، برنامه‌ریزی جهت بررسی وضعیت حال و تصمیم‌گیری برای شرایط موجود حائز اهمیت می‌باشد. در همین راستا این مطالعه در نظر دارد جهت تعیین اختلاف نگرش‌ها بین کارشناسان و بهره‌برداران به بررسی و مقایسه اولویت عوامل مؤثر بر بهره‌برداری از مراتع در چهار معیار قوت، ضعف، فرصت و تهدید بپردازد. بدین منظور از آنالیز SWOT برای تحلیل عوامل مؤثر بر بهره‌برداری از مراتع استفاده گردید. عوامل شناسایی شده از طریق تنظیم و تکمیل پرسشنامه به روش‌های طیف لیکرت و آنالیز AHP به ترتیب توسط بهره‌برداران و کارشناسان اولویت‌بندی و مقایسه شد. نتایج نشان داد که فقط پتانسیل مرتع برای دام‌گذاری با امکان تغذیه دستی، بهره‌برداری‌های غیر اصولی مانند معدن، مانورهای نظامی از اولویت یکسانی برخوردار بودند. نتایج نشان داد در عوامل مربوط به نقاط قوت، تطابق نوع و نژاد دامی غالب منطقه با شرایط مراتع با وزن ۰/۱۱۷، نقاط ضعف، کناره‌گیری بهره‌برداران با سابقه از شغل دامداری مرتع با تجربه با وزن ۰/۰۲۶، فرصت‌ها، افزایش مطالعات علمی درباره مراتع در مراکز تحقیقاتی، ادارت منابع طبیعی با وزن ۰/۱۸۵ و در عوامل مربوط به تهدیدها، نوسانات قیمت بازار با وزن ۰/۰۷۶ در اولویت قرار دارند. نتایج این تحقیق حاکی از آن بود که در ماتریس ارزیابی عوامل داخلی (نقاط ضعف و قوت) جمع امتیاز نهایی محاسبه شده نقاط قوت از نقاط ضعف بیشتر است. این بدین معناست که عوامل تأثیرگذار بر بهره‌برداری از مراتع از نظر عوامل درونی دارای قوت است. ماتریس ارزیابی عوامل خارجی (تهدید و فرصت) نشان دهنده آن است که در وضعیت موجود، می‌توان با تقویت فرصت‌ها در مقابل تهدیدها واکنش راهبردی مناسبی نشان داد. بنابراین، راهبرد جهت حرکت به سمت توسعه مطلوب از بهره‌برداری از مراتع محسوب می‌شود.

واژگان کلیدی: مراتع، بهره‌برداری، کارشناسان، AHP، SWOT

۱. مقدمه

مرتعی می‌باشد. توجه به این نکته از جنبه‌های اجتماعی و اقتصادی بهره‌برداران مراتع حائز اهمیت بالایی می‌باشد [۲۴]. هم‌چنین می‌توان توصیه نمود که علاوه بر دانش آکادمی مدیریت چرا در مراتع به دانش بومی بهره‌برداران نیز بیشتر توجه گردد که هر دو مکمل یکدیگر می‌باشند [۱۸]. در زمینه تأثیر عوامل تأثیرگذار بر تخریب و بهره‌برداری از مرتع و هم‌چنین تأثیر طرح‌های مرتعداری بر وضعیت مراتع مطالعات زیادی انجام شده است [۲۱، ۲۷، ۳۰، ۲۵]. در تحقیقی به بررسی عمده‌ترین عوامل تأثیرگذار بر مدیریت چرا در مراتع مناطق خشک در استان سمنان پرداخته شد. نتایج نشان داد که مساحت سامان عرفی، فاصله از مرکز شهرستان، تعداد دام سامان عرفی، تعداد بهره‌بردار، عدم امکان استفاده از مراتع میان‌بند، عدم وجود تفاهم بین کارشناسان، مجری و بهره‌برداران برای بهره‌برداری مناسب از مراتع، تصریح و تفکیک مالکیت، وجود مالکیت مشاعی در بهره‌برداری از مراتع، کیفیت علوفه و آب مورد نیاز دام، توجه به نقاط کانونی تراکم دام در مرتع که در واقع با توجه به شرایط مراتع قشلاقی کشور موقعیت آغل و آبشخور در مراکز مراتع از عوامل تأثیرگذار بر مدیریت چرا می‌باشند [۱۷]. طی تحقیقی در ارزیابی شیوه مرتعداری و سیستم‌های چرای پیشنه‌ادی در مراتع شهرستان سمیرم بیان شد که در طرح‌های مرتعداری این منطقه به دلیل مشکلات فنی در امر قطعه‌بندی مراتع و نظارت و کنترل سیستم‌های چرای پیش‌بینی شده عملاً اعمال نشده است [۷]. در تحقیقی دیگر عوامل اجتماعی - اقتصادی مؤثر بر تخریب منابع طبیعی در سطح یازده استان کشور بررسی شد. مهم‌ترین مشکلات و موانع مدیریت منابع طبیعی کشور را عوامل مربوط به دام و دام‌داری، چرای بی‌رویه، چرای زودرس، چرای طولانی، چرای شدید یا خارج از ظرفیت، افزایش دام و دامدار و رقابت بین استفاده‌کنندگان مراتع دانستند [۱]. طی تحقیقی شناسایی و مقایسه مؤلفه‌های تأثیرگذار بر بهره‌برداری از مراتع آق قلا با استفاده از مدل SWOT

بهره‌برداری از مراتع موضوعی است که طی دهه‌های گذشته یکی از چالش‌های اساسی مدیریت منابع طبیعی کشور محسوب می‌گردد. این چالش به دلیل بروز مجموعه‌ای از عوامل می‌باشد که از جنبه‌های مختلف بر مراتع و بهره‌برداری از این منبع طبیعی فائق آمده‌است [۳۲]. با توجه به اهمیت نقش بهره‌برداری از مراتع و تغییرات ایجاد شده در سیستم‌های اجتماعی - اقتصادی و اکولوژیکی مراتع، برنامه‌ریزی جهت بررسی وضعیت حال و تصمیم‌گیری برای شرایط موجود حائز اهمیت می‌باشد. یکی از آنالیزهایی که به صورت مشترک با آنالیز AHP مورد استفاده قرار می‌گیرد، آنالیز SWOT می‌باشد. این آنالیز در بررسی عوامل درون سیستمی شامل دو عامل قوت و ضعف و در آنالیز بخش بیرونی شامل فرصت‌ها و تهدیدها می‌باشد. لذا ارزیابی عملکرد و شناسایی نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید در این مهم نقش به‌سزایی ایفا می‌کند. بر اساس مطالب مطرح‌شده، مراتع از سیستم‌هایی محسوب می‌گردند که جهت تداوم و پایداری نیاز به مدیریت اصولی و برنامه‌ریزی نسبت به منابع موجود (آب، خاک و گیاه) و دام‌ها دارند. این برنامه‌ریزی در مراحل ابتدایی نیازمند جمع‌آوری اطلاعات از وضعیت موجود می‌باشد. بنابراین با شناسایی عوامل آنالیز SWOT، تصویری کلی از عوامل مؤثر بر بهره‌برداری از مراتع به‌دست می‌آید و از این طریق نسبت به تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی‌های اصولی جهت بهبود مدیریت مراتع اقدام خواهد شد. به نظر می‌رسد استفاده از این تجربه و دانش می‌تواند در راستای بررسی عوامل مؤثر و مرتبط با بهره‌برداری مراتع به خدمت گرفته شود و تصمیم‌گیری‌ها و برنامه‌ریزی‌های مدیریت منابع طبیعی کشور با تکیه بر این نیرو، رهیافت‌های نوینی را در راستای توسعه روز افزون موقعیت مراتع به‌دست آورد [۲۹]. یکی از عوامل مؤثر دیگر بر موضوع بهره‌برداری از مراتع که نبود آن به عنوان ضعف و تهدیدی برای مراتع محسوب می‌گردد اندازه بهینه واحدهای بهره‌برداری

درجه و ۶۲ دقیقه و ۵۰ ثانیه تا ۵۰ درجه و ۲۱ دقیقه و ۵۸ ثانیه و عرض شمالی ۳۵ درجه و ۷۲ دقیقه و ۵۵ ثانیه تا ۳۵ درجه و ۴۳ دقیقه و ۳۲ ثانیه قرار دارد. خاک منطقه به علت دارا بودن املاح فراوان شور و قلیایی میانگین بارندگی ۲۴۴ میلیمتر است. از نظر اقلیمی ضریب خشکی دومرتن در این منطقه ۹/۸ محاسبه شد، بنابراین اشتهارد دارای اقلیم خشک و بیابانی است. سطح مراتع شهرستان اشتهارد استان البرز ۴۵۶۸۱ هکتار (قشلاقی) و تعداد دام مجاز در دورهٔ تغلیف ۱۳۴۳۵ واحد دامی (بز و گوسفند) و نوع بهره‌برداری از مراتع به صورت مشاع (مرتعداری روستایی و عشایری) می‌باشد. پوشش گیاهی مراتع شهرستان اشتهارد غالباً *Artemisa sieberi*، *salsola rigida*، *Astragalous sp*، *petropyrom olivieri* می‌باشد (ادارهٔ کل منابع طبیعی و آبخیزداری استان البرز، ۱۳۹۷).

۲.۲. جمع آوری داده‌ها

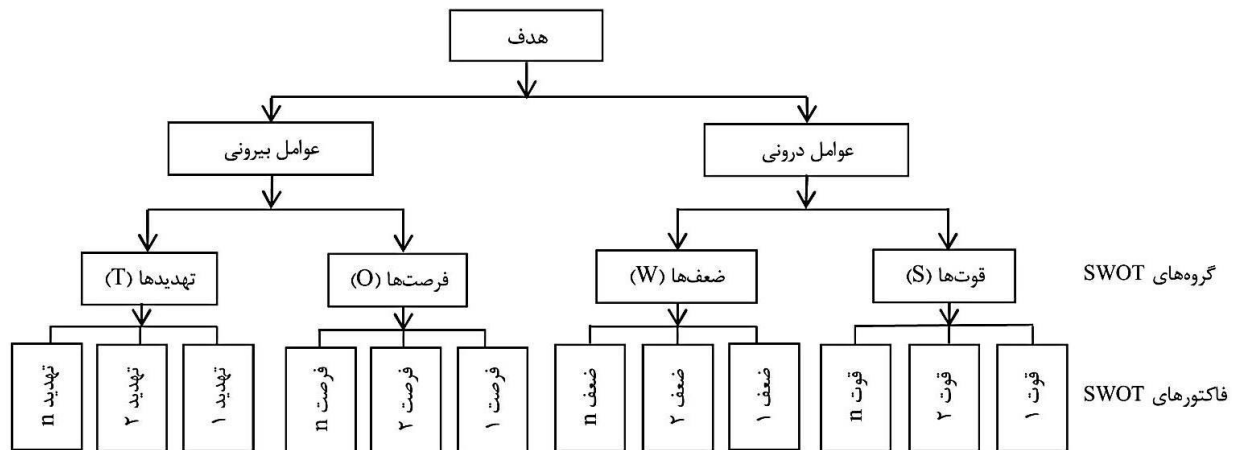
در این تحقیق از روش مطالعات کتابخانه‌ای و بررسی متون و محتوای مطالب و نیز روش‌های میدانی نظیر مصاحبه، مشاهده و پرسشنامه استفاده شد. برای تعیین حجم نمونه از جامعهٔ بهره‌برداران شهرستان اشتهارد از روش کوکران استفاده شد [۴]. بر این اساس تعداد ۵۰ نفر از مرتعداران شهرستان اشتهارد و ۲۵ نفر از کارشناسان جهت تکمیل پرسشنامه تعیین شد. در این مطالعه ابتدا عوامل اصلی تأثیرگذار در بهره‌برداری از مراتع تحت عنوان قوت‌ها، ضعف‌ها، فرصت‌ها و تهدیدها از طریق مصاحبه گردآوری شد. در فرآیند مصاحبه سعی بر این شد تا عوامل تأثیرگذار بر بهره‌برداری از مراتع شهرستان اشتهارد از دو بعد داخلی و خارجی شناسایی شوند. سپس از مدل تحلیل محتوا برای استخراج و طبقه‌بندی عوامل آنالیز SWOT استفاده شد تا عوامل هر یک در بخش‌های خود به صورت مجزا قرار گیرند [۲]. عوامل شناسایی شده در آنالیز SWOT در ساختار آنالیز AHP جهت وزن‌دهی و اولویت‌بندی قرار گرفتند.

AHP از دیدگاه بهره‌برداران و کارشناسان بررسی شد. نتایج نشان داد که فقط سه عامل عدم هماهنگی و نبود اعتماد بین کارشناسان و بهره‌برداران مراتع وجود نظام ارباب چوپانی در دامداری مراتع و فرصت گسترش درآمد از تولیدات دامی اولویت یکسانی از دیدگاه کارشناسان و بهره‌برداران دارند [۲۹]. در این رابطه کارشناسان باید در جهت ایجاد چهارچوب‌های مربوط به درک دینامیک پوشش گیاهی مراتع و تأثیر خشکسالی، آتش سوزی و چرا تلاش نمایند تا با ایجاد یک چهارچوب جامع و فراگیر جهت تحلیل مسائل مربوط به مرتع راه را برای تصمیم‌گیری مؤسسات محلی باز نمایند [۴]. نتایج برخی تحقیقات با عنوان مقایسهٔ وضعیت مراتع دارای طرح با مراتع فاقد طرح در زرندهٔ استان مرکزی حاکی از آن بود که اختلاف معنی‌داری بین مراتع دارای طرح و بدون طرح در بیشتر فاکتورهای مورد ارزیابی مشاهده شد. هم چنین مراتع دارای طرح نسبت به مراتع بدون طرح از وضعیت بهتری برخوردار بودند [۸]. ارائهٔ روش مدیریتی و اصلاحی با تعیین منابع اکولوژیکی موجود در مراتع سبب شناسایی قابلیت‌ها و محدودیت‌های اکولوژیکی در منطقه گشته و هدف اصلی در طرح‌های مرتعداری که تعیین قابلیت‌ها و محدودیت‌ها بوده فراهم می‌شود تا بر اساس آنها برنامه‌ریزی صورت گیرد [۲۷]. هدف از این مطالعه بررسی عوامل مختلف تأثیرگذار بر بهره‌برداری مراتع، قوت‌ها و ضعف‌ها (عوامل مربوط به محیط داخلی بهره‌برداری مرتع) و فرصت‌ها و تهدیدها (عوامل مربوط به محیط بیرون بهره‌برداری از مراتع) و هم‌چنین اولویت‌بندی عوامل شناسایی شده از طریق بهره‌برداران و کارشناسان منابع طبیعی می‌باشد.

۲. روش شناسی تحقیق

۱.۲. معرفی منطقهٔ مورد مطالعه

مطالعهٔ حاضر در منطقهٔ اشتهارد انجام شد. شهرستان اشتهارد جزء استان البرز می‌باشد. بین طول شرقی ۳۶

شکل ۱. نمودار سلسله مراتبی ماتریسی SWOT (۴)

ضریب ناسازگاری مربوط به هر یک از پرسشنامه‌ها نرخ ضریب ناسازگاری بیش از ۰/۱۴ بود که نسبت به تصحیح مجدد آن‌ها از طریق کارشناس مورد نظر اقدام شد. پس از تصحیح ضریب ناسازگاری و کاهش آن به میزان قابل قبول، اولویت‌بندی عوامل اصلی (قوت، ضعف، فرصت و تهدید) و عوامل شناسایی شده در هر یک از این بخش‌ها مشخص گردید.

۳. نتایج

همان طوری که در جدول ۱ نشان داده شده است، در مراتع مطالعه شده تعداد ۱۱ نقطه قوت داخلی شامل امکان طولانی‌تر کردن دوره چرا، توان منطقه برای کشت گونه‌های مختلف مرتعی، امکان تغذیه دستی دام، تطابق نوع و نژاد دامی غالب منطقه با شرایط مراتع، سلامتی محصولات حاصل از مرتع و طبیعی بودن محصولات مرتعی، شرایط آب و هوایی مناسب منطقه در فصل بهره‌برداری، تنوع منابع درآمدی بهره‌برداران مراتع اشتها، وجود زمینه و اعلام آمادگی بهره‌برداران برای مشارکت در طرح‌ها و پروژه‌های مرتعداری، پتانسیل مرتع برای دام‌گذاری توأم با تغذیه دستی، اهمیت مرتع و

جهت وزن‌دهی و اولویت‌بندی عوامل گردآوری شده در آنالیز SWOT به طراحی دو نوع پرسشنامه اقدام شد. جهت تعیین اوزان عوامل شناسایی شده از دیدگاه بهره‌برداران، ۳۳ عامل شناسایی شده در قالب ۳۳ گویه جایگذاری شد که دارای پاسخ‌های خیلی زیاد، زیاد، متوسط، کم و خیلی کم بود. هم‌چنین طیف پنج‌تایی به سهولت در درک و پذیرش از جانب بهره‌برداران مورد استفاده قرار گرفت. جهت تعیین اوزان و اولویت‌بندی عوامل آنالیز SWOT از دیدگاه کارشناسان تمامی عوامل در قالب پرسشنامه AHP جایگذاری شد. بدین صورت که تمامی عوامل مربوط به هر یک از معیارها به صورت زوجی نسبت به هم مقایسه شدند. روایی پرسشنامه‌ها از طریق جمعی از اساتید و کارشناسان دارای تخصص در زمینه مراتع (۲۵ کارشناس) مورد بررسی واقع شد [۲۶]. پس از رفع اشکالات و انجام اصلاحات پرسشنامه‌ها جهت تکمیل به عرصه وارد شد. جهت تجزیه و تحلیل داده‌های گردآوری شده از جانب بهره‌برداران از آمار توصیفی فراوانی در نرم‌افزار SPSS نسخه ۱۶ استفاده شد. داده‌های گردآوری شده از طریق کارشناسان در محیط نرم‌افزار EXPERT CHOICE نسخه ۱۱ برای انجام مقایسات دودویی تجزیه و تحلیل شد [۹]. پس از تعیین

کارشناسی و دانش تخصصی (اعم از نیروهای دولتی، نظام مهندسی و جوامع دانشگاهی)، فرصت گسترش درآمد از تولیدات دامی یعنی پرواربندی، افزایش مطالعات علمی درباره مراتع در مراکز تحقیقاتی، ادارات منابع طبیعی، نوسانات بازارهای دامی در برابر ۵ تهدید خارجی شامل نوسانات در بازارهای دامی، مداخلات بیش از اندازه دولتی در ارتباط با مرتع، خشکسالی و پیامدهای آن بر بهره‌برداری از مراتع، مالکیت دوگانه مراتع توسط دولت (عمومی) و بهره‌برداران (خصوصی)، اجاره مرتع شناسایی و بررسی شده است. به این ترتیب مجموع ۲۴ نقطه قوت و فرصت به عنوان مزیت‌ها و ۹ ضعف و تهدید به عنوان محدودیت‌ها و آسیب‌های پیش روی مراتع این منطقه جهت عوامل تأثیرگذار بر بهره‌برداری از مراتع شناسایی شد.

بهره‌برداری از آن در معیشت و اقتصاد کشور از دیدگاه بهره‌برداران، استقبال و پذیرش از تعاون در مرتعداری و شرکت تعاونی از جانب بهره‌برداران، در برابر ۱۳ نقطه ضعف داخلی شامل مشکلات مربوط به عدم وجود جاده مناسب، بی‌تجربگی چوپانان در پراکنش تعداد دام، عدم هماهنگی و همدلی کافی بین کارشناسان و بهره‌برداران، بهره‌برداری‌های غیر اصولی مانند معدن، مانورهای نظامی، حضور دامداران غیر مجاز، عدم وجود بیمه مراتع، کمبود برنامه‌های ترویجی آموزشی در رابطه با مدیریت مرتعداری برای بهره‌برداران، وسواس افراطی کارشناسان برای کاشت بوته و درختچه، کناره‌گیری بهره‌برداران با سابقه از شغل دامداری مرتع، سیستم چوپان محور در مرتع، عدم پراکنش مناسب منابع آب در مرتع، عدم بهره‌گیری از دانش و نیروی انسانی بهره‌برداران و تعداد ۴ فرصت خارجی شامل بهره‌گیری بیشتر از ظرفیت

جدول ۱. مقایسه اولویت‌بندی فاکتورهای شناسایی مربوط به معیارهای قوت بر اساس نظرات کارشناسان و بهره‌برداران

اولویت‌بندی	بهره‌برداران		اولویت‌بندی	کارشناسان		عوامل
	میانگین وزن‌دهی شده	تفاوت بین وزن‌ها		میانگین وزن‌دهی شده	تفاوت بین وزن‌ها	
۳	۰/۱۰۵	۰/۰۹۵	۹	۰/۰۱۰	۰/۰۱۰	امکان طولانی تر کردن دوره چرا
۱	۰/۲۱۳	۰/۱۹۹	۸	۰/۰۱۴	۰/۰۱۴	توان منطقه برای کشت گونه‌های مختلف مرتعی
۲	۰/۱۱۲	۰/۰۸۳	۶	۰/۰۲۹	۰/۰۲۹	امکان تغذیه دستی دام
۴	۰/۱۰۱	۰/۰۸۱	۷	۰/۰۲۰	۰/۰۲۰	تطابق نوع و نژاد دامی غالب منطقه با شرایط مراتع
۵	۰/۰۹۸	۰/۰۰۵	۲	۰/۱۴۸	۰/۱۴۸	سلامتی محصولات حاصل از مرتع و طبیعی بودن محصولات مرتعی
۷	۰/۰۹۰	۰/۲۰۲	۱	۰/۲۹۲	۰/۲۹۲	شرایط آب و هوایی مناسب منطقه در فصل بهره‌برداری
۹	۰/۰۷۸	۰/۰۶۰	۵	۰/۰۷۲	۰/۰۷۲	تعدد منابع درآمدی بهره‌برداران مراتع اشتهازد
۹	۰/۰۷۸	۰/۰۶۷	۳	۰/۱۴۵	۰/۱۴۵	وجود زمینه و اعلام آمادگی بهره‌برداران برای مشارکت در طرح‌ها و پروژه‌های مرتعداری
۸	۰/۰۸۹	۰/۰۰۳	۴	۰/۰۹۲	۰/۰۹۲	اهمیت مرتع و بهره‌برداری از آن در معیشت و اقتصاد کشور از دیدگاه بهره‌برداران
۷	۰/۰۸۴	۰/۲۳۸	۷	۰/۳۲۲	۰/۳۲۲	پتانسیل مرتع برای دامگذاری با امکان تغذیه دستی
۶	۰/۰۹۴	۰/۰۲۲	۵	۰/۰۷۲	۰/۰۷۲	استقبال و پذیرش از تعاون در مرتعداری و شرکت تعاونی از جانب بهره‌برداران

دامداران غیر مجاز در مراتع و وسواس افراطی کارشناسان برای بوته‌کاری در مراتع مورد مطالعه که از نظر وضعیت مرتع دارای شرایط خوبی نمی‌باشد و هدف تغییر کاربری اراضی نمی‌باشد، در اولویت قرار دارند. بیشترین تفاوت بین وزن‌های مربوط به کارشناسان و بهره‌برداران به عدم وجود بیمه مراتع مرتبط است (جدول ۲).

نتایج نشان می‌دهد که در تمامی موارد مرتبط با معیار قوت، دیدگاه کارشناسان و بهره‌برداران متفاوت است. از دیدگاه کارشناسان عدم اعتماد به نفس بین تکنسین‌ها و چوپان و فقدان هماهنگی، بی‌تجربگی چوپانان در پراکنش تعداد دام و کناره‌گیری بهره‌برداران با سابقه از شغل دامداری مرتع در اولویت قرار داشتند، اما از دیدگاه بهره‌برداران عدم وجود بیمه مراتع، حضور

جدول ۲. مقایسه اولویت‌بندی فاکتورهای شناسایی مربوط به معیارهای نقاط ضعف بر اساس نظرات کارشناسان و بهره‌برداران

اولویت‌بندی	بهره برداران		تفاوت بین وزن‌ها	کارشناسان		عوامل
	میانگین وزن‌دهی شده	میانگین		اولویت‌بندی	میانگین وزن‌دهی شده	
۹	۰/۰۵۲	۰/۰۳۴	۸	۰/۰۱۸	مشکلات مربوط به عدم وجود جاده مناسب	
۵	۰/۰۹۳	۰/۰۳	۲	۰/۱۲۳	بی‌تجربگی چوپانان در پراکنش تعداد دام	
۸	۰/۰۵۴	۰/۰۴۳	۱۰	۰/۰۱۱	شور بودن خاک	
۲	۰/۰۹۸	۰/۰۶۶	۱	۰/۱۶۴	عدم هماهنگی و هم‌دلی کافی بین کارشناسان و بهره‌برداران	
۴	۰/۰۹۵	۰/۰۰۷	۴	۰/۱۰۲	بهره برداری‌های غیر اصولی مانند معدن، مانورهای نظامی	
۲	۰/۰۹۸	۰/۰۵۱	۷	۰/۰۴۷	حضور دامداران غیر مجاز	
۱	۰/۱۰۲	۰/۰۶۸	۸	۰/۰۳۴	عدم وجود بیمه مراتع	
۸	۰/۰۵۴	۰/۰۲۷	۵	۰/۰۸۱	کمبود برنامه‌های ترویج آموزشی در رابطه با مدیریت مرتعداری برای بهره‌برداران	
۳	۰/۰۹۷	۰/۰۲۸	۶	۰/۰۶۹	وسواس افراطی کارشناسان برای بوته کاری در اشتهازد	
۴	۰/۰۹۵	۰/۰۱۴	۳	۰/۱۰۹	کناره‌گیری بهره‌برداران با سابقه از شغل دامداری مرتع	
۷	۰/۰۵۵	۰/۰۴۷	۴	۰/۱۰۲	سیستم چوپان محور در مرتع	
۶	۰/۰۶۶	۰/۰۴۵	۸	۰/۰۳۴	عدم پراکنش مناسب منابع آب در مرتع	
۶	۰/۰۶۶	۰/۰۵۲	۹	۰/۰۱۴	عدم بهره‌گیری از دانش و نیروی انسانی بهره‌برداران توسط اداره منابع طبیعی	

نتایج حاصل از مقایسه اولویت‌بندی فاکتورهای شناسایی مربوط به معیار تهدیدها از دیدگاه کارشناسان و بهره‌برداران نشان می‌دهد که به ترتیب عوامل اجاره مراتع و نوسانات در بازارهای دامی و اداره مراتع توسط دولت و بهره‌برداران در اولویت قرار دارند. بیشترین تفاوت بین وزن‌های مربوط به کارشناسان و بهره‌برداران عامل خشکسالی و پیامدهای آن بر بهره‌برداری از مراتع و کمترین به عامل اجاره مراتع مرتبط است (جدول ۴).

نتایج مربوط به معیار فرصت‌ها بر اساس نظرات کارشناسان و بهره‌برداران نشان داد که به ترتیب افزایش مطالعات علمی درباره مراتع در مراکز تحقیقاتی، ادارت منابع طبیعی در اولویت قرار دارند. بیشترین تفاوت بین وزن‌های مربوط به کارشناسان و بهره‌برداران به فرصت تولید درآمد از تولیدات دام یعنی پرواربندی و کمترین اختلاف وزنی به استفاده بیشتر از ظرفیت تخصص و دانش تخصصی مرتبط است (جدول ۳).

جدول ۳. مقایسه اولویت‌بندی فاکتورهای شناسایی مربوط به معیار فرصت‌ها بر اساس نظرات کارشناسان و بهره‌برداران

اولویت‌بندی	بهره‌برداران		تفاوت بین وزن‌ها	کارشناسان		عوامل
	میانگین وزن‌دهی شده	اولویت‌بندی		میانگین وزن‌دهی شده	اولویت‌بندی	
۲	۰/۰۸۷	۴	۰/۰۲۴	۰/۰۶۳	۴	بهره‌گیری بیشتر از ظرفیت کارشناسی و دانش تخصصی (اعم از نیروهای دولتی، نظام مهندسی و جوامع دانشگاهی)
۴	۰/۰۳۱	۲	۰/۱۳۱	۰/۱۶۲	۲	فرصت گسترش درآمد از تولیدات دامی یعنی پرواریندی
۳	۰/۰۵۰	۱	۰/۱۳۰	۰/۱۸۰	۱	افزایش مطالعات علمی در باره مراتع در مراکز تحقیقاتی، ادارت منابع طبیعی
۱	۰/۱۸۴	۳	۰/۱۰۳	۰/۰۸۱	۳	نوسانات در بازارهای دامی

جدول ۴. مقایسه اولویت‌بندی فاکتورهای شناسایی مربوط به معیار تهدیدها بر اساس نظرات کارشناسان و بهره‌برداران

اولویت‌بندی	بهره‌برداران		تفاوت بین وزن‌ها	کارشناسان		عوامل
	میانگین وزن‌دهی شده	اولویت‌بندی		میانگین وزن‌دهی شده	اولویت‌بندی	
۳	۰/۱۳۲	۴	۰/۰۶۰	۰/۰۷۲	۴	نوسانات در بازارهای دامی
۴	۰/۰۸۸	۵	۰/۰۳۷	۰/۰۵۱	۵	مداخلات بیش از اندازه دولتی
۵	۰/۰۱۹	۳	۰/۰۶۵	۰/۰۸۴	۳	خشکسالی و پیامدهای آن بر بهره‌برداری از مراتع
۱	۰/۱۵۸	۲	۰/۰۵۵	۰/۱۰۳	۲	مرتع توسط دولت و بهره‌برداران
۲	۰/۱۵۲	۱	۰/۰۲۴	۰/۱۷۶	۱	اجاره مراتع

۴. بحث و نتیجه‌گیری

نتایج نشان می‌دهد که اولویت‌بندی نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها از دیدگاه کارشناسان و بهره‌برداران مختلف است. نتایج نشان داد که توان منطقه برای کشت گونه‌های مختلف مرتعی از دیدگاه بهره‌برداران در اولویت اول قرار دارد، اما از دیدگاه کارشناسان در اولویت هشتم قرار دارد. از آنجایی که منطقه دارای خاک‌های شور و تغییرات زیاد درجه حرارت است؛ لذا وجود چنین عوامل محدود کننده‌ای سبب کاهش پوشش گیاهی شده است که می‌توان با کشت گونه‌های سازگار با این منطقه جهت تقویت پوشش گیاهی و حفظ و احیاء مراتع اقدام نمود. از دیدگاه کارشناسان شرایط آب و هوایی مطلوب در فصل بهره‌برداری، سلامتی محصولات حاصل از مرتع و طبیعی بودن محصولات مرتعی و وجود زمینه و اعلام آمادگی

نتایج حاصل از امتیازات کلی عوامل SWOT با AHP بیانگر این مطلب است که فاکتورهای تأثیرگذار، اولویت‌بندی عوامل AHP - SWOT با اولویت کلی عوامل یکسان هستند. در عوامل مربوط به نقاط قوت تطابق نوع و نژاد دامی غالب منطقه با شرایط مراتع و پتانسیل مرتع برای دام‌گذاری با امکان تغذیه دستی در اولویت قرار دارند. در بخش مربوط به نقاط ضعف کناره‌گیری بهره‌برداران با سابقه از شغل دامداری مرتع و حضور دامداران غیر مجاز در مراتع در اولویت قرار دارند در عوامل مربوط به فرصت‌ها افزایش مطالعات علمی درباره مراتع با وزن ۰/۱۸۵ و در عوامل مربوط به تهدیدها نوسانات در بازارهای دامی با وزن ۰/۰۷۶ در اولویت قرار دارند (جدول ۵).

جدول ۵. امتیازات اولویت‌بندی کلی عوامل SWOT با AHP

اولویت بندی عوامل SWOT با گروه AHP	اولویت بندی عوامل SWOT	اولویت بندی گروه	گروه SWOT
۰/۰۰۱	۰/۰۰۲		
۰/۰۱۶	۰/۰۳۸۱		
۰/۰۱۲	۰/۰۴۶		
۰/۱۱۷	۰/۲۷۰		
۰/۰۲۶	۰/۰۴۸		
۰/۰۰۲	۰/۰۳۲	۰/۳۶۵	قوت
۰/۰۲۱	۰/۰۲۵		
۰/۰۳۸	۰/۰۵۵		
۰/۰۱۸	۰/۱۵۵		
۰/۱۰۲	۰/۲۸۱		
۰/۰۱۱	۰/۰۲۴		
۰/۰۰۲	۰/۰۰۴		
۰/۰۰۶	۰/۱۱۲		
۰/۰۰۱	۰/۰۲۲		
۰/۰۱۶	۰/۰۵۱		
۰/۰۱۴	۰/۰۴۹		
۰/۰۲۲	۰/۱۸۱	۰/۱۴۶	ضعف
۰/۰۱۲	۰/۰۴۵		
۰/۰۱۹	۰/۰۶۳		
۰/۰۱۰	۰/۰۸۳		
۰/۰۲۶	۰/۲۱۹		
۰/۰۱۲	۰/۱۴۱		
۰/۰۰۱	۰/۰۰۸		
۰/۰۰۵	۰/۰۲۲		
۰/۰۴۳	۰/۲۵۹		
۰/۰۰۸	۰/۲۱۰	۰/۳۴۹	فرصت
۰/۱۸۵	۰/۳۰۷		
۰/۱۱۳	۰/۲۷۹		
۰/۰۷۶	۰/۳۳۷		
۰/۰۱۴	۰/۱۷۸		
۰/۰۲	۰/۱۹۰	۰/۱۲۳	تهدید
۰/۰۰۶	۰/۱۶۱		
۰/۰۰۷	۰/۱۳۴		

استفاده از مراتع تأثیرگذار است، بلکه موجب نقص در ساختار امنیت غذایی و رفاه خانوار وابسته به این عرصه‌ها می‌گردد [۱۰]. سیاست‌های مختلف دولت برای مقابله با خشکسالی شامل سیاست تأمین آب شرب، سیاست بیمه فراگیر دام، سیاست اعطای تسهیلات بانکی ارزان قیمت، سیاست خرید تضمینی دام و سیاست علوفه ارزان قیمت است که انتخاب استراتژی بهینه در شرایط خشکسالی را متأثر می‌سازد [۶]. در بخش نقاط ضعف بی‌تجربگی چوپانان و عدم هماهنگی و هم‌دلی کافی بین کارشناسان و بهره‌برداران و عدم وجود بیمه مرتع از دیدگاه بهره‌برداران در اولویت قرار دارند. این نتایج با تحقیقات [۳۲] هم‌خوانی دارد. انتخاب چراگاه مناسب و سازماندهی گله برای چرا و نحوه چرای گله در بهره‌برداری و افزایش بازدهی مراتع مؤثر است. نقش چوپان به‌عنوان اداره‌کننده گله در تخریب و اصلاح مراتع می‌تواند مؤثر باشد. در زمینه فرصت‌ها پرواربندی و افزایش مطالعات علمی درباره مرتع در مراکز تحقیقاتی از دیدگاه کارشناسان در اولویت قرار داشتند. دامداری در شهرستان اشتهارد در زمره فعالیت‌هایی است که با وجود نقش مؤثر در اقتصاد خرد و هم در اقتصاد کلان دارای محدودیت‌های گسترده‌ای می‌باشد. این منبع معیشتی اگر هم‌گام با اصول اقتصادی باشد می‌تواند حداکثر بهره‌وری از مراتع را بوجود آورد. هم‌چنین این روش موجب اشتغال‌زایی، کاهش واردات گوشت، اقتصادی شدن و سوددهی بیشتر واحدهای گوسفنداری می‌شود که امروزه مورد توجه پرورش‌دهندگان بیشتری واقع شده است که این یافته‌ها با نتایج [۱۲، ۱۹] مطابقت دارد. در طرح‌های مرتعداری و شرکت‌های تعاونی مرتعداری علی‌رغم وجود و تصویب دستورالعمل فنی بهره‌برداری و التزام به رعایت اصول فنی به دلیل عدم رعایت ضوابط اعم نظارت کامل بر اجرای درست دستورالعمل‌ها نحوه اجرای پروژه‌های پیش‌بینی شده در طرح‌ها و در واقع عدم امکان اجرای این پروژه‌ها به دلیل بهره‌برداری در قالب سامان‌های عرفی قبل از تهیه طرح و مسائل دیگر نسبت بالایی از تخریب مراتع در

بهره‌برداران برای مشارکت در طرح‌ها و پروژه‌های مرتعداری در اولویت قرار داشتند، اما از دیدگاه بهره‌برداران توان منطقه برای کشت گونه‌های مختلف مرتعی، امکان تغذیه دستی دام و امکان طولانی‌تر کردن دوره چرای در اولویت قرار دارند. از آنجایی که مراتع منطقه قشلاقی بوده لذا دارای تنوع کمی می‌باشند و امکان چرا در این دوره کمتر می‌باشد که این نتایج با برخی محققین هم‌خوانی دارد [۱۹]. بیشترین تفاوت بین وزن‌های مربوط به کارشناسان و بهره‌برداران به پتانسیل مرتع برای دام‌گذاری با امکان تغذیه دستی مرتبط است. دامداران مراتع اشتهارد به نحوی تغذیه دستی دام را در دستور کار خود دارند که این موضوع از قوت‌های شاخص و مناسب بهره‌برداری از مراتع این منطقه می‌باشد که موجب کاهش فشار چرای دام بر عرصه مراتع می‌گردد که با یافته‌های [۱۰] مطابقت دارد. نتایج این تحقیق حاکی از آن بود که درباره عوامل شناسایی شده در بخش SWOT سطح اختلاف بین نظرات کارشناسان و بهره‌برداران بالا بود. تفاوت از دیدگاه کارشناسان و بهره‌برداران در برخی مطالعات گزارش شده است [۲۹، ۱، ۳، ۲۴]. توجه به موارد فوق ذکر نکته قابل توجه این است که کارشناسان به دلیل تجربه چندین ساله و هم‌چنین ارتباط بیشتر با عرصه‌های منابع طبیعی استان یا محل خدمت خود و ارجح دانستن منافع عام بر منافع خاص دیدگاه‌هایشان به واقعیت نزدیک‌تر است. در بخش نقاط قوت از دیدگاه کارشناسان عوامل آب و هوایی و سلامتی محصولات حاصل از مرتع و طبیعی بودن محصولات مرتعی در اولویت قرار داشتند. با توجه به دوران جدید چه در بخش زراعت و چه در بخش دام و طیور به دور از اصلاح نژاد و استفاده از کودها و سموم شیمیایی معنایی ندارد لذا برای جمعیت کنونی تغذیه مواد طبیعی یکی از راهکارهای حفظ سلامت می‌باشد که با یافته‌های [۲۹] هم‌خوانی دارد. تعدادی از محققین نیز تأثیرات خشکسالی بر مراتع را از تهدیدات مهم معرفی کردند و بیان کردند این مهم نه تنها بر افزایش فشار

شده باشد علاوه بر صرف منابع مالی خانوارهای روستایی احتمالاً زمان توقف دامها در مرتع و فشار چرای وارد بر مرتع را افزایش و زمینه چرای بی‌رویه و عدم رعایت ظرفیت مراتع را فراهم می‌نماید که در این زمینه توجه به ظرفیت دراز مدت مرتع و جایگزینی آن با ظرفیت کوتاه مدت یک راهکار است. خانوارهای کم درآمد روستایی به دلیل ترس از زیان ناشی از فروش مازاد علوفه در پایان فصل قشلاق اغلب از خرید علوفه مورد نیاز برای تغذیه دستی به صورت یکجا در زمان مناسب اجتناب می‌کنند [۲۷]. نتایج این تحقیق حاکی از آن بود که در ماتریس ارزیابی عوامل داخلی (نقاط ضعف و قوت) جمع امتیاز نهایی محاسبه شده که این امر نشان می‌دهد نقاط قوت از نقاط ضعف بیشتر است. ماتریس ارزیابی عوامل خارجی (تهدید و فرصت) نشان دهنده آن است که در وضعیت موجود، می‌توان با تقویت فرصت‌ها در مقابل تهدیدها واکنش راهبردی مناسبی نشان داد. بنابراین، راهبرد جهت حرکت به سمت توسعه مطلوب از بهره‌برداری از مراتع محسوب می‌شود. ایجاد سیاست‌های تشویقی برای بهره‌برداران به منظور استفاده‌های چند منظوره از مراتع برای افزایش درآمد و معیشت پایدار، از جمله راهکارهای بهره‌برداران پایدار از مراتع است. به گونه‌ای که ادارت منابع طبیعی باید پروانه استفاده از دیگر خدمات اکوسیستم مرتع نظیر زنبورداری، بهره‌برداری از گیاهان دارویی و محصولات فرعی را به اسم مرتعدار عرفی صادر کنند تا رغبت و علاقه بهره‌بردار را به دیگر حرفه‌های مرتبط با مرتع برانگیزند و بتواند همکاری لازم را با جوامع شهری و روستایی برای حفظ بهتر منابع طبیعی به کار گیرند [۵]. با توجه به اولویت‌بندی که کارشناسان برای هر یک از فاکتورها در نظر گرفته‌اند می‌توان استنباط کرد که کارشناسان منابع طبیعی نسبت به عوامل مؤثر بر بهره‌برداری شناخت کافی داشته و پاسخ آن‌ها مناسب بوده است.

اثر این شکل از بهره‌برداری ایجاد می‌شود. در واگذاری مراتع ضمن تهیه و تدوین طرح‌های مرتعداری با مشارکت کلیه بهره‌برداران ذی‌حق در قالب تعاونی‌های مرتعداری یک نفر از مقتدرین افراد که میزان آگاهی او در مورد مسائل مدیریت مرتع بیش از دیگران است به عنوان سرگروه انتخاب و سامان عرفی به سرگروهی آن به افراد مشمول تحویل گردد [۱۷، ۱۱]. خشکسالی بر بهره‌وری علوفه مراتع تأثیر منفی گذاشته و موجب کاهش پوشش گیاهی و تولید علوفه می‌شود. بنابراین برخی دامداران به علت وابستگی به مراتع با کمبود علوفه در طول سال و به عبارت بهتر در طول دوره خشکسالی مواجه می‌شوند. مهم‌ترین پیامد خشکسالی در بهره‌برداری مرتع کاهش تولید علوفه مرتع و فشار اقتصادی به دامداران است. از جمله راهکارهایی که هر دامدار به ارزیابی آن می‌پردازد خرید علوفه برای از بین بردن بخشی از تأثیرات منفی خشکسالی، کاهش یا نقد کردن تعداد دام متناسب با علوفه در دسترس و همچنین تغذیه دام به میزانی معادل با جیره نگهداری می‌باشد. بیمه مراتع نیز می‌تواند راهکار دیگری برای کاهش فشار اقتصادی مرتعداران در زمان خشکسالی باشد [۱۵]. نداشتن بیمه مرتع نیز یکی از نقاط ضعف تأثیر گذار بر بهره‌برداری از مرتع می‌باشد. بین تولید علوفه مرتع و پذیرش بیمه یک ارتباط مستقیم وجود دارد. به عبارت دیگر با افزایش تولید مرتع احتمال پذیرش آن‌ها نیز افزایش خواهد یافت. این موضوع را می‌توان به افزایش درآمد مرتعدار و در نتیجه پرداخت راحت‌تر حق بیمه مرتبط دانست. حق بیمه میزان عملکرد مرتع است، مراتع مرتعدارانی که دام‌های زیادی نسبت به مراتع خود داشته‌اند از لحاظ تولید علوفه فقیر بوده است، چون حق بیمه کمتری دریافت کرده‌اند. بنابراین چنین مرتعدارانی از بیمه مراتع استقبال نمی‌کنند که برخی محققین نیز بدان اشاره نمودند [۲۳، ۲۱]. در شرایطی که خرید علوفه مورد نیاز برای تغذیه دستی به خوبی برآورد نشود و مقدار علوفه مورد نیاز کمتر از مقدار لازم برآورد

References

- [1] Ansari, N. and Seiyed Akhlaghi, S. J. (2009). Comparison of the opinion of rangeland user and expert about factors influencing natural resources degradation in Iran, *Rangeland*, 3(3), 519-532.
- [2] Adac, N., Arzani, H. and Heshmatvaezin, M. (2016). Investigation of the role of beekeeping in increasing the income of rangeland in the village of Jivar in Kurdistan province, *Journal of Rangeland and Watershed Management*, 71(1), 1-10.
- [3] Arayesh, B., Hosseini, F. A., Mirdamadi, S. M. and Malek mohammadi, A. (2010). Comparison between viewpoint of experts and utilizers pastorals of natural resources on people participation in the process of preservation, restoration, development and utilization of forests and rangelands- Ilam province. *Iranian Journal. Range and Desert Reseach*, 17(3), 377- 392.
- [4] Arzani, H., Borhani, M. and Chareh saz, N. (2017). *Rangelands of the world: Future developments and prospects*, First Edition, Pooneh Publishing. 346p.
- [5] Arzani, H. and Motamedi, J. (2019). Reducing pressure on rangelands through rangeland economics, *Iran's nature*, 4(2), 7-14.
- [6] Bagheri, M., Zibaei, M. and Esmaili, A. K. (2012). Long-term evaluation of livestock management strategies in drought conditions in Fars province nomadic, *Agricultural Economics Research*, 4(3), 113-142.
- [7] Bihamta, M. R. and Zare Chahuki, M. A. (2011). *Principles of Statistics for the Natural Resources Science*. University of Tehran Press, Tehran, Iran. 300 pp.
- [8] Borhani, M., Arzani, H. and Jaberalnsar, H. (2017). Evaluation of rangeland management and proposed grazing systems in rangelands of Semrom. *Iranian Journal of Rangeland and Desert Research*, 16(4):505-516.
- [9] Eptekhari, A.R., Arzani, H., Zandiesfahan, A. and Alizadeh, A. (2014). Comparison of the status of rangeland with unspoiled rangelands in the Zarandieh area of Markazi province, *Range and Desert Research*, 23(2):209-218
- [10] Expert Choice, Expert Choice. Expert Choice, Inc. (2001). (Verified 13 October 2002). Available from [http:// www.expertchoice.com/](http://www.expertchoice.com/).
- [11] Gholampour, KH., Mahmoodi, J., Ahmadi, K. and Barati, K. (2012). Examining social and economic factors affecting the degradation of rangelands Eshtehard city of Karaj, Iran. *Journal of natural ecosystems*, 3(1), 75-85.
- [12] Heydari, G., Barani, H., G. Khoshfar, G., Ghorbani, J., M. Aghili, M. and Mahboobi, M. (2009). The role of social wealth on participation in performing pasteurizing projects based on the points of views of their applicants (case study: Balade pastures North of Iran). *Journal. Rangeland*, 3(1), 121-137.
- [13] Javadi, A., Arabfashafoye, L. and Khalilian, S. (2009). Economic Analysis of Rangeland Ownership Transfer in the Rangeland Plans. *Journal. Range and Desert Reseach*, 16(4), 505-516.
- [14] Kajanus, M., Kangas, J. and Kurttila, M. (2004). The use of value focused thinking and the A'WOT hybrid method in tourism management. *Tourism Management*, 25(4), 499-506.
- [15] Kargar, M. and Heidari, GH. (2015). Assessment of rangelands degradation factors using path analysis (Case study: Haraz rangelands, Mazandarn province). *Journal. of Conservation and Utilization of Natural Resources*, 4(2), 141-156.
- [16] Karimi, K., and Karami dehkordi, A. (2016). Livestock and Range Disturbances and Impact of Rangeland Projects in Mahanshan, *Journal of Rangeland Research*, 10 (1), 11-26.
- [17] Karimian, A. A. and Barani. H. (2010). Investigation of the most important factors affecting grazing management plans in drylands (Case study: Winter rangelands of Semnan province). *Arid Biom Scientific and Research Journal*, 1(1), 62-70.
- [18] Kavana, P. Y., Kizima, J. B. and Msanga, Y. N. (2005). Evaluation of grazing pattern and sustainability of feed resources in pastoral areas of eastern zone of Tanzania, *Livestock Research Center, Tanga, Tanzania*.
- [19] Khaledi, M. (2011). *Principles of breeding sheep and goats*, Tehran University Publication, Fourth Edition, Second Edition.

- [20] Leskinen, L. A, Leskinen, P., M. Kurla. M., J. Kangas, J. and Kajanus, M. (2006). Adapng modern strategic decision support tools in the participatory strategy process (a case study of a forest research station) , Forest Policy and Economics, 8(3), 267-278.
- [21] Moameri1, M., Fayaz, M., Abasi, Khalaki, M. and Almasi, A. (2016). Investigation on indigenous knowledge of herders about livestock grazing management (Case study: Northern Khorasan province, Iran), Iranian Journal of Range and Desert Research, 23, 1-13.
- [22] Pour Jafar, M., Mahmoodi Nejad, H., Ilka, SH. and Aghebat Bekheyr, H. (2012). Meta-analytic approach to evaluation of rural tourism development with emphasis on analysis of strategic factors (SWOT). Journal. Environmental Science and Technology, 4, 61-79.
- [23] Raheli,H., B.A. Hayati,B.A., GH. Dashti, GH., A. , Shakeri, A. and Seyaed akhlaghi, J. (2013). " Factors affecting the adoption of pastures by herders insurance in Semnan province " , Journal of Range and Watershed,66(3), 335-347.
- [24] Rashtian, A. and Karimian, A.A. (2011). Assessment and comparison of experts and pastoralists opinion about grazing systems in range management plans in Semnan Province . Rangeland, 5(1), 109-118.
- [25] Saaty, T. L., Decision Making for Leaders. (1988). The Analytical Hierarchy Process for Decision a Complex Word , PSW Publications, 78-79.
- [26] Saeedi, H.R. (2016). Feasibility Study of Formation of Local Markets and Its Impact on Sustainable Livelihoods of Rangeland Farmers (Case Study: Selected Tribes of Kerman Province.Phd thesis, 310p.
- [27] Sharaki, M.R. and Barani, H. (2012). Examining factors on destruction of Golestan province rangelands, J. of Conservation and Utilization of Natural Resources, 1(3), 59-78.
- [28] Safari, H., Arzani, H. and Tavili, A. (2016). Rangeland Breeding Methods Based on Environmental Conditions in Taleghan Mianyef Region .Rangeland and Watershed Journal, 69(3),611-619.
- [29] Sharifiyan Bahraman, A., Barani, H., A. Abedi Sarvestani, A. and Haji Mollahoseini, A. (2014). " Identification and Comparison of Components Influencing Rangeland Exploitation from Pastorals and Experts' Viewpoints Using SWOT and AHP" , Journal of rangeland science, 4(4),257-269.
- [30] Sharifiyan Bahraman, A., and Barani. H. (2013). Identification of needs and prioritization of livestock breeders problems in the rangelands of Anar city, Proceedings of the first National Conference on Natural Resources Management, 112-121.
- [31] Tanaka, J.A., Rimbey, N. and Torell, L. A. (2005). Rangeland economics, ecology and Sustainability: Implications for policy and economic research .Western Economics Forum, 6 p.
- [32]Velayati, S.A., and Kadivpoor, A. (2006). Environmental challenges of forests and rangelands of Iran and its consequences ' Geography and Regional Development, 4(7), 53-72.
- [33] Xingang, Z., Jiaoli, K. and Bei, L. (2013). Focus on the development of shale gasin China—Based on SWOT analysis. Renewable and Sustainable Energy Reviews, 21, 603-613.
- [34] Zhang, X. M. (2012). Research on the development strategies of rural tourism in Suzhou based on SWOT analysis. Energy Procedia, 16, 1295- 1299.